

Totalinventering och övervakning av
stiftärrlav *Sticta fuliginosa* i Dalarna

Janolof Hermansson
TaigaEkologerna

2008

Inledning

Glädjande är att det åter finns stiftärrlav *Sticta fuliginosa* i Dalarna. Stiftärrlav omfattas av åtgärdsprogrammet ärrlavar (NV Rapport 5470. 2005) och av den anledningen gjordes hösten 2008 en dokumentation av populationen på Öjsberget i Malung kommun. Syftet är att följa artens utveckling på växtplatsen.

På 1940-talet upptäcktes stiftärrlav vid vattenfallet i Styggforsens naturreservat, men ingen har sett arten sedan dess. Letande på växtplatsen har inte resulterat i någon återfunnen bål. Första allvarliga försöket gjordes 1989-1990. Ett nytt försök, som följde åtgärdsprogrammets målsättning att alla kända lokaler skulle besökas, gjordes 2006. Även vid detta tillfälle blev det resultatlöst. Det kan ändå inte uteslutas att det kan finnas små bålar högt upp på klippan.

Våren 2008 påträffades en ny lokal i Dalarna på ett ställe som är känt för rik moss- och lavflora. Kalkbranter blandas med silikatklippor, vilket gör området mycket artrikt. Liksom lokalen vid Styggforsen är detta landets nordligaste.

Metodiken följer beskrivningen i "Övervakningsmetodik för klipplevande lavar" av Svante Hultengren & Janolof Hermansson (Länsstyrelsen Dalarnas Län, Rapport 2008:20). En avvikelse som är gjord är att det inte sattes några fasta punkter i berget. Anledningen var riskerna att borra genom mossorna som täcker klippväggen. Stiftärrlaven växer nämligen på mossorna och mossorna är tämligen löst fästade på stenen.

En av lodväggarna där stiftärrlaven växer. Foto: Sebastian Kirppu.

Resultat

Översiktlig totalinventering visar att det finns två delpopulationer på Öjsberget. Avståndet mellan dem är cirka 15 meter, men inga bålar finns mellan dem. Trots att metodiken säger att det ska vara minst 20 meter mellan lavbålar för att anses vara skilda populationer. Men i detta fall är det mycket tydliga delpopulationer med näst intill omöjlighet för dem att växa ihop.

Vitaliteten är positiv för att det förekommer rikligt med små bålar i båda delpopulationerna. Substratet (mikro) som bålar växer på är sannolikt direkt på stenen. De flesta små bålar växer faktiskt i små luckor eller där tjocka mosslager saknas. Fästpunkten är direkt på klippväggen. De stora bålar verkar växa på mossan, men i själva verket bland mossor och sannolikt är även deras fästpunkter direkt på stenen under mossan.

Habitatet (mikro) är lång, fyra-fem meter hög mossig klippvägg i granskog. Sannolikt är stenen inte kalkrik, utan neutral eller något basisk. Andra klippor i berget är betydligt kalkrikare eller surare. Klippväggen är vänd mot ostsydost, kanske något närmare ost än syd, och i stort sett i lod. Nedanför klippan är det luckig granskog med inslag av lövträd. Växtplatsen för delpopulationen är lågt ner på klippväggen och det är tämligen stabilt skuggigt och med hög och jämn luftfuktighet. Mossorna är nästan alltid fuktiga av sippervatten som rinner i lagom mängd nedför lodytan. Bålar sitter i mosstäcke som har lång kontinuitet och en bredd av cirka en meter. På sidorna av denna en meters remsa har mossorna släppt i omgångar och består idag av ny etablering eller andra kortvuxna mossarter.

Fotodokumentation har genomförts av båda delpopulationerna. En ram i storleken 40 x 40 cm har använts. Enligt instruktionerna ska träpluggar, som fästes i borrhål, markera hörnen för ramen. Detta har inte gjorts för risken att förstöra stiftärrlaven. Det ska inte vara några större problem att återfinna lägena för ramen vid ett återbesök om man jämför bilderna med platsen. Till bilderna på ytorna inom ramen har bilder tagits från växtplatserna i olika riktningar och till detta även från sluttningen och mot växtplatserna.

Individerna är räknade, men antalet små bålar var mycket stort och det var omöjliga att räkna varje enskild bål. Istället gjordes en uppskattning av antalet små bålar. Med små bålar menas 1 mm – 5 mm.

Utvärdering

Resultatet blev att täckningsgraden är xxxx kvadratcentimeter fördelade på minst 130 bålar, varav 40-talet bålar mycket små. Det ska läggas till delpopulation 2 som har många små bålar som inte gick att räkna. För varje delpopulation, se Excel-filen. Vitaliteten är bra, men några av de stora bålar verkar vara gamla och de har otaliga små fjäll (bålar) på ytan, förutom isidierna. Bålar är betade av sniglar eller snäckor. Detta har gjort några av de större bålar håliga och mörken blottlagd i kanterna.

Uppföljning

Trots att metodiken rekommenderar återbesök var femte år anser jag att det är på sin plats att göra det oftare. Anledningen är att stiftärrlaven är mycket hotad art i landet och att det är angeläget att inget händer denna växtplats. Med tätare besök kanske eventuella hot kan upptäckas och förebyggas. Kanske är det motiverat att besöka lokalen varje år de närmaste fem åren. Upprepning av fotodokumentationen räcker att göras efter två eller tre år eller om det visar sig behövas vid det årliga besöket.

Tack

Vid övervakningen medverkade Tomas Ljung, Uno Skoog och Sebastian Kirppu från Länsstyrelsen Dalarnas Län. De stod bland annat för fotografieringen.

Litteratur

HULTENGREN, S. 2005: Åtgärdsprogram för bevarandet av ärrlavar (Släktet *Sticta*). Rapport 5470. Naturvårdsverket.

HULTENGREN, S. & HERMANSSON, J. 2008: Övervakningsmetodik för klipplevande lavar. Rapport 2008:20. Länsstyrelsen Dalarnas Län.

Bilaga

Fältprotokoll

